

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ.
Основи економічної теорії

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Укладач М.А. Слатвінський

Умань

2014

УДК 330.1(075.8)
ББК 65.010я73
Е45

Рецензенти:

Пенькова О. Г. – доктор економічних наук, доцент кафедри економічної теорії Уманського національного університету садівництва

Кирилюк І. М. – кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної теорії і права Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

*Схвалено Вченою радою економічного факультету
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
(протокол № 4 від 27.11.13)*

Е45 Економічна теорія. Основи економічної теорії / навч. посібник /
Укл. М. А. Слатвінський. – Умань : ФОП Жовтий О. О. , 2014. – 202 с.

Цикл навчальних посібників з економічної теорії: основи економічної теорії, макроекономіка, мікроекономіка, спрямований на вивчення закономірностей розвитку економічних систем, економічних законів та принципів їх функціонування, дій людей, спрямованих на ефективне господарювання за умов обмежених економічних і природних ресурсів, особливостей ринкових перетворень в Україні, сучасних процесів глобалізації економічного життя суспільства.

У циклі посібників з економічної теорії на основі узагальнення фундаментальних надбань світової економічної думки і практики господарювання розглядаються основні питання економічної теорії – загальні основи соціально-економічного розвитку суспільства, товарного виробництва і ринкової економіки, теоретичні основи мікро- та макроекономіки, світового господарства та міжнародних економічних відносин.

Посібник сформовано у вигляді стислого викладу тематичного матеріалу, містить контрольні запитання та практичну частину, що сприятиме його більш глибокому засвоєнню.

Книга розрахована на студентів напрямів підготовки 6.140101 «Готельно-ресторанна справа» та 6.140103 «Туризм», а також всіх інших зацікавлених у вивченні економічної теорії.

УДК 330.1(075.8)
ББК 65.010я73

Зміст

ВСТУП	6
НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ	8
ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ. МОДУЛЬ 1.ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ	8
ЧАСТИНА 1. ПРОБЛЕМАТИКА ТА ТЕОРЕТИЧНИЙ ЗМІСТ ОСНОВ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ.....	14
РОЗДІЛ 1. ПРЕДМЕТ І МЕТОД ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ.....	14
1.1. Становлення й основні етапи розвитку економічної теорії	14
1.2. Предмет економічної теорії.....	17
1.3. Функції економічної теорії.....	19
1.4. Методи пізнання економічних процесів і явищ та їхня класифікація .	21
Контрольні запитання	23
РОЗДІЛ 2. ЕКОНОМІЧНА СИСТЕМА СУСПІЛЬСТВА	24
2.1. Економічні потреби суспільства.....	24
2.2. Економічні інтереси	26
2.3. Економічна система: поняття, елементи та основні типи	27
2.4.Власність та сучасні тенденції розвитку відносин власності	30
Контрольні запитання	33
ТЕМА 3. ВИРОБНИЦТВО, ЙОГО СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ У ЖИТТІ СУСПІЛЬСТВА.....	34
3.1. Сутність і структура суспільного виробництва	34
3.2. Основні фактори суспільного виробництва та їх взаємозв'язок.....	36
3.3. Ефективність суспільного виробництва	38
3.4. Загальні форми організації суспільного виробництва	39
Контрольні запитання	40
РОЗДІЛ 4. ТЕОРІЯ ТОВАРУ ТА ГРОШЕЙ.....	41
4.1. Товар і його властивості	41
4.2. Теорії вартості	42
4.3. Теоретичні концепції виникнення та сутність грошей.....	44
4.4. Грошовий обіг та його закони.....	47
4.5. Інфляція, її суть і причини	48
Контрольні запитання	50
РОЗДІЛ 5. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ЇЇ ОСНОВНІ ЕЛЕМЕНТИ	52
5.1. Поняття ринку та його основні елементи.....	52
5.2. Попит та пропозиція. Взаємодія між ними	55
5.3. Сутність та функції ціни	58
5.4. Конкуренція та монополія.....	60
Контрольні запитання	64
РОЗДІЛ 6. ПІДПРИЄМСТВО ТА ПІДПРИЄМНИЦТВО В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ.....	65
6.1. Підприємство (фірма) – основна ланка економіки.....	65
6.2. Види та організаційні форми підприємств	67

6.3. Обмеженість виробничих ресурсів	70
6.4. Сутність та об'єктивні умови підприємницької діяльності	71
Контрольні запитання	74
РОЗДІЛ 7. КАПІТАЛ ПІДПРИЄМСТВА, ЙОГО КРУГООБІГ ТА ОБІГ	75
7.1. Капітал як економічна категорія.....	75
7.2. Промисловий капітал та його кругообіг.....	77
7.3. Обороти капіталу. Основний і оборотний капітал	78
7.4. Амортизація основних фондів.....	81
Контрольні запитання	83
РОЗДІЛ 8. КАПІТАЛ СФЕРИ ОБІГУ	84
8.1. Сфера обігу в ринковій економіці	84
8.2. Торговельний капітал	85
8.3. Позичковий капітал	87
8.4. Банки як інститут ринкової інфраструктури. Позабанківські кредитні установи	90
8.5. Акціонерно-корпоративний капітал	93
Контрольні запитання	95
РОЗДІЛ 9. РИНКОВІ ВІДНОСИНИ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ ..	96
9.1. Аграрна сфера виробництва та її особливості.....	96
9.2. Форми власності і форми господарювання в сільському господарстві. 96	
9.3. Рентні відносини.....	97
9.5. Агропромислова інтеграція і агропромисловий комплекс.....	101
9.6. Державна політика регулювання та підтримки сільськогосподарського виробництва.....	102
Контрольні запитання	103
РОЗДІЛ 10. ДОХОДИ НАСЕЛЕННЯ, ЇХ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗПОДІЛ .	104
10.1. Доходи, їх види та джерела формування	104
10.2. Сутність та механізм розподілу доходів	105
10.3. Сімейні доходи, їх структура та використання. Диференціація доходів та її межі	109
10.4. Соціальні аспекти економічних відносин	111
Контрольні запитання	113
РОЗДІЛ 11. ДЕРЖАВА ТА ЇЇ ЕКОНОМІЧНІ ФУНКЦІЇ.....	114
11.1. Держава як суб'єкт економічної системи	114
11.2. Форми, методи та інструменти державного регулювання економіки..	115
11.3. Фінансова система	117
Контрольні запитання	121
РОЗДІЛ 12. СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ.....	123
12.1. Сутність, етапи становлення та основні риси світового господарства	123
12.2. Міжнародна торгівля та її економічні основи.....	126
12.3. Міжнародний рух капіталів	127
12.4. Міжнародні валютно-фінансові відносини	129
12.5. Міжнародна міграція робочої сили	130

Контрольні запитання	131
РОЗДІЛ 13. ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ	132
13.1. Причини виникнення, сутність і класифікація глобальних проблем ...	132
13.2. Паливно-енергетична та сировинна проблема	133
13.3. Екологічні проблеми.....	134
13.4. Демографічні проблеми світу.....	135
Контрольні запитання	135
ЧАСТИНА 2. ПРАКТИЧНА ЧАСТИНУ КУРСУ ОСНОВ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ.....	136
Тема 1. Предмет і метод економічної теорії	136
Тема 2. Економічна система суспільства.....	138
Тема 3. Виробництво, його сутність та роль у житті суспільства	141
Тема 4. Теорія товару і грошей.....	145
Тема 5. Теоретичні основи ринкової економіки та її основні елементи..	148
Тема 6. Підприємство та підприємництво в ринковій економіці	153
Тема 7. Капітал підприємства, його кругообіг та обіг	154
Тема 8. Капітал сфери обігу	157
Тема 9. Ринкові відносини в аграрному секторі	158
Тема 10. Доходи населення, їх формування та розподіл	160
Тема 11. Держава та її економічні функції	163
Тема 12. Світове господарство і міжнародні економічні відносини.....	166
Тема 13. Економічні аспекти глобальних проблем	168
ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ТЕМ РЕФЕРАТІВ	170
ПЕРЕЛІК ПІДСУМКОВИХ ПИТАНЬ.....	172
ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК.....	174
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ТА РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	201